ఆంధ్ర సంజీవినీ గ్రంథమాల 6.

సంపాదకుఁడు

మొసలికంటి సంజీవరావు.

బృహద్బలవ్యాయోగము

(గద్యనాటకము.)

MILTON'S
SAMSON AGONISTES

IN TELUGU

గ్రంథకర్త

మొసలికంటి హనుమంతరావుగారు, బి. ఎ. ఎల్. టి.,

మహారాజా కాలేజి, విజయనగరము.

1st Edition 1000 Copies.

 [వెల 0-8-0.

PRINTED AT THE I. L. P. PRESS, VIZAG.

1925.

ఆంధ్ర సంజీవినీ గ్రంథమాల.

సంస్థాపకులు: (1) కీ. శే. కుమ్మా శ్రీరామకవి.

(2) శ్రీయుత కుమ్మా సన్యాసిరాజకవి.

(నరసీపట్టణము.)

రాజ పోషకులు.

(1) మ॥ రా॥ రా॥ పూసపాటి కుమార వేంకటపతి రాజాగారు
బి. ఎ. డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ప్రెసిడెంటు, విశాఖపట్టణము

పోషకులు.

(1) మ॥రా॥రా॥ మొసలికంటి కామేశ్వరరావు పంతులు గారు,
జాయింటు ప్రొప్రయిటరు, అల్లిపురము ఎస్టేటు, విశాఖపట్టణము.

(2) ,, వేపా విజయరామమూర్తి పంతులుగారు,
బి. ఎ. బి. ఎల్. విశాఖపట్టణము.

(3) ,, ఆకెళ్ల సూర్యనారాయణరావు పంతులుగారు
బి. ఎస్‌సి., విశాఖపట్టణము.

(4) ,, మంగిపూడి రామయ్య పంతులు గారు,
ఎమ్. ఎ. ఎల్. టి., వైస్ ప్రిన్సిపాల్, మునిసిపల్ చెయిర్మన్, విశాఖపట్టణము.

పీఠిక

ఆంగ్లేయ విద్వత్కవియగు 'మిల్టను' రచించిన 'సామ్సను ఆగొనిస్టస్' యను నాటకము సుప్రసిద్ధము. బైబిలు నందలి కథాంశము మూలము. కర్మవశమున 'యూధులు' 'ఫిలిస్టైను' లను జాతివారి వశమైరి. 'సామ్సను' యను మహాపురుషుఁడుదయించుననియు, అతని కారణమున వారి పారతంత్ర్యము తుదముట్టుననియు దేవదూత తెలియఁబలికెను. మహాపురుషుఁడట్టులే జనించెను. దైవాంశసంభూతుఁడగు నమ్మహాపురుషుఁ డధిక బలాఢ్యుఁడై, దినదినప్రవర్ధమానుఁడగుచు, దేవదానవులను సరకుఁజేయక నిరాయుధుఁడై, సాయుధులగు శాత్రవానీకములను పెక్కుసారులు పరిమార్చి, రిపుపక్షంబునకు భయంబును, స్వపక్షమునకు హర్షంబును జేకూర్చుచుండెను. అతని కారణమున దమ పారతంత్ర్య శృంఖలములు తెగుననని యూధులు సంతతానంద మగ్నమానసులై నిరీక్షించుచుండిరి.

అట్టి బృహద్బలుఁడు మందబుద్ధియై శాత్రవుల కన్యకను గ్రహించి, మోసపోయెను. సహస్రసింహబలుఁడగు బృహద్బలుఁడు దేశోద్ధరణకదిరమే పరమేశ్వర సంకల్పిత మార్గమును భ్రమించి రెండవసారి సహితము శాత్రవుల కన్యనే పరిగ్రహించెను. తుదకయ్యదే ప్రాణసంకటముగ బరిణమించెను. అతనిచే పెక్కుసారులు పరాభవింపఁబడిన శాత్రవులు అతని

యసాధారణ యమానుషబలంబునకు స్థానమెయ్యదియో యా
రసి, యబ్బలము హరించి, అతని పశపఱచుకొనవలయునని మా
రోపాయ మాలోచించిరి. వారి దుష్ప్రయత్నములకు దో
హదమొసంగుటకు బృహద్బలుని భార్యయు సమ్మతించెను.
నాటగోలె, తద్రహస్యము నరయుటకై మూడుసారులామె
ప్రయత్నించి, అరసితినని భ్రమించి, తుదకు విఫలమనోరథ
యగుచుండెను. అతని బట్టుటకై యేతెంచినవారు బృహద్బ
లాగ్రహానలజ్వాలలబడి మ్రగ్గుచుండిరి. ఐనను, ఆ మోహానాం
గి పట్టువీడక, "సర్వకాల సర్వావస్థలయందును వలపుఁబచరిం
చుచు, నర్మోక్తులాలికించుచు, ప్రణయకోపము రుచిచూపుచు,"
మగనిగుట్టు గ్రహించెను. భగవంతుని నిర్దేశము ననుసరించి,
అతన శిరోజముల నెన్నఁడు నాతఁడు తీయించలేదు: ఏనాఁడు
కేశఖండనము జరుగునో, అనాఁడే యాతని యమానుషబలం
బును దరుగును. అట్టి పరమరహస్యము నాతఁడు బేలయై
యెఱింగించెను. తద్రహస్యభేదనమునకై తత్తరపడుచుండిన
శాత్రవులు ఆతఁడు నిద్రించు సమయమున గృహంబు సొచ్చి,
కేశముల నుత్తరించి, అతని పాశబద్ధు నొనరించిరి. కాగల కా
ర్యము ఆ తెఱంగున చక్కబడిన పిమ్మట, ఆ మాయలాడి మ
గని మేల్కొల్పెను. పట్టువడిన భుజంగము బుస్సుబుస్సుమని
రౌద్రోద్రేకమును బ్రదర్శించుట తప్ప మఱేమి చేయగలదు? అట్టు
లే, బలహీనుఁడైన బృహద్బలుఁడును ఏమియు ప్రతిక్రియ నొ
నరింపఁజాలనివాఁడాయెను. అంతకాలము ఏమియు నొనరింపఁ
జాలక క్రోధికధురీణులై యుండిన వైరులాతని గొంపోయి,
క్రూరులై కండ్లు పొడిచి, కారాగృహమున బడద్రోసి, నికృష్ట

స్వజనుల నాతనికి వియోగించుచు, పరిపరి విధంబుల పరాభవించుచు, సంతుష్టాంతరంగులగుచుండిరి.

దుర్గంధబంధురమైయుండిన శాత్రవ కారాగృహమున కాయక్లేశముల గుందుచుండిన బృహద్బలుఁడొకనాడు బానిసమొనర్చుటచే గడు డస్సి "తత్సమయోద్భూత విషాదోపశమనమునకై" యొక చల్లని ప్రదేశమున విశ్రమించి, తన యవస్థ గాంచి విలపించును. అయ్యదే కథాప్రారంభము.

మిల్టను రచించిన నాటకమున కీబృహద్బలవ్యాయోగము అనువాదము. పాత్రలయొక్కయు, ప్రదేశములయొక్కయు నామము లొక్కింత సందర్భోచితముగ మార్పఁబడినవి. విద్యార్థులకును, పాఠకులకును, ప్రేక్షకులకును సమానముగ నానందదాయకముగ నుండుననెడు సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నీ చిన్న నాటకమును బ్రచురించుచున్నాము.

ఐ. ఎల్. పి. ముద్రణాలయాధిపతులును, తమ కెంత పనియున్నను కోరినంతనే నీ గ్రంథము నతిత్వరితముగ నచ్చు వేయించిన మా బాల్యస్నేహితులును అగు మ॥రా॥రా॥ కొచ్చర్లకోట వేంకటరావుపంతులుగారు మా కెంతయు వందనీయులు.

పెద్దవీధి,
విశాఖపట్టణము
2-6-25.

మొ॥ సంజీవరావు,
సంపాదకుఁడు.

ఆంధ్రసంజీవినీ గ్రంథమాల.

(1) 0-4-0 ప్రవేశరుసుము చెల్లించి, పేరు నమోదు చేయించుకొని, మేము ప్రచురించు గ్రంథముల నన్నింటిని గొను వారు శాశ్వతపు చందాదారులు.

(2) సం॥ రమునకు నాలుగైదు గ్రంథములు వెలువడును.

(3) మాగ్రంథములన్నియు చౌకధరల కొసంగఁబడును.

(4) మాచందాదారులకు మాగ్రంథములన్నియు తగ్గింపు ధరల కొసంగఁబడును.

(5) 'పోస్టు, వి పీ' వగైరా ఖర్చులను చందాదారులే భరింపవలయును.

(6) సంవత్సరమునకు రు 3 లు ముందుగా చెల్లించువారికి 'పోస్టు, వి పీ' వగైరాఖర్చులను మేమే భరించి గ్రంథములను బంపెదము. గ్రంథముల ఖరీదు కూడ వేఱుగా నొసంగ నక్కర లేదు.

(7) సంవత్సరమునకు రూ 25 లు ముందుగా చెల్లించువారు పోషకులుగా గణింపఁబడుదురు. మాగ్రంథములన్నియు వారికి నుచితముగ నొసంగఁబడును.

(8) సంవత్సరమునకు రూ 100 లు ముందుగా చెల్లించువారు రాజపోషకులుగా గణింపఁబడుదురు.

బృహద్బల వ్యాయోగము.

(ప్రి॥ బృహద్బలుఁడు పరిచారకునిచే యాతఁగొని)

ఓయీ, పరిచారకా! ఈ చీకుబృహద్బలు నింకొక రెండడుగులు గొంపొమ్ము. శీతలచ్ఛాయాసమృద్ధంబులగు భూమీరుహములున్నం గాని యిబ్భానుమంతుని వేడిమి నివారింపరాదు. అవ్వలితటమన్ననో, ఆతపానాతపంబులచేఁ దిలతండు లన్యాయమునఁ గొమరారు. అయ్యో! సంకెలలువహించి, చెఱసాల మూలల ముఱుఁగు గాలి పీల్చుచు, బానిసమైన చ్చవారలలో నొకఁడనై పనిచేయునపుడు విరామ మొకింత గలిఁగె నేని తత్సమయోద్భూత విషాదోపశమనమునకై యట విశ్రమించుచుందును. (నడచి బండపై విశ్రమించి) ఆహా! తాపాపనోద మొనరించు నీ వాయుసంచార మెంత మనోహరము గానున్నది. పరిచారకా! నీవిక నేగుము. (పరిచారకుఁడు నిష్క్రమించును)

నేఁడు గ్రామదేవతామహోత్సవము జరుఁగు కారణమున సెలవొసంగవలెనని రాజశాసనముగుటచే నేఁటిట విశ్రమించుటకు సమయము చిక్కినది. (ఆలోచించి) అయ్యో! స్వస్థతయనునది శరీరమునకుఁ గొంతయుండిన నుండును గాని

మానసమునకెక్కుడిది. ఒంటిపాటున నుందునా, యెట్టిమహో
న్నతపదవినుండి, యెట్టిహీనపదకుఁ బాల్పడితినో యను విచార
మువలన జనించు తలఁపులు మధుకోశమునకు మధూకరములు
వలె నామానసము నావరించి యెరియించుచు. వా! భగవం
తుఁడీ నాపాడుజన్మమునుగూర్చి రెండుసారులేల మజ్జననీజనకు
లకు భావిసూచనఁగావించె. మోసపోయి, గాసిఁజెంది, చీకు
నై, హాస్యాస్పదుఁడనై, దేవదత్తమగు బృహద్బలమును బాని
సమున వినియోగించుచున్న నన్నుఁగూర్చి మహాత్కార్యములు
చేయనున్నాఁడని యెట్టుల నిర్దేశింపఁబడియె. మఱియు, నిజదే
శోద్ధారకుఁడ నగుదునట! ఆదేశోద్ధారకుఁడిపు డెచ్చటనున్నవాఁ
డు? విఫలీకృత నేత్రుఁడై, కారాగృహనిబద్ధుఁడై, రిపుసేవా
విస్మృతభుజోద్బలుఁడై, స్వదేశ యశోవర్ధనుఁ డగువాఁడు,
స్వదేశ యశోవర్ధనుఁడయ్యె. (నిట్టూర్పువిడిచి) అయ్యో! దైవ
సంకల్పము నెంత చులుకనఁజేయుచుంటిని. అయ్యాదివ్యవిధమున
నే పరిసమాప్తినొందునేమో? అయిన నన్యుల వాకొన నేల?
ఒక్కకాంత వలవలయేడ్చుచుఁ బలుసు వాడితనముఁజూపినంత,
బలప్రాప్తి గుప్తిచ్యుతిప్రకారము లెటింగింపరాదను దైవనియ
మము నతిక్రమించిన నేను నన్నుఁగాక యన్యులవాకొన నేల?
ఆహా! మహాబలునియందును నెంతటి మనోదౌర్బల్యము! కానే
ము. తెలివిపొందెఁ దుఁగనిబలము నిష్ప్రయోజనము. అమేయ
మై సుస్థితమైన సగుఁగాక. నేర్పరి నమునకు దోసిలొగ్గవలసి

నదే. కార్యనిర్వహణ సమయమున బలము బుద్ధి ననుసరింప వలెఁగాని యనపాయశూరతకుఁ దగదు. కావున నది యింత వట్టిదియేయని చెప్పుటకై భగవంతుఁ డర్జునిని క్లేశములఁ దగిల్చె. భావాతీతమగు దైవసంకల్పముపై నలుకవహింపనేటికి? మత్కర్మవశమున నాబలమే నాకు శత్రువై జన్మజన్మములకైనఁ దీరని దుఃఖములఁ గల్పించినది. ఎన్నికష్టములకై విలపించువాఁడ. ఓయంధత్వమా! నీవాఁడనై మనుటకంటె, శృంఖలితుఁడనైనను, తిరిపరినైనను, జరాభార పీడితుఁడనైనను మేలు. రమ్యములగు సృష్టివైచిత్ర్యములను వీక్షించుచు దుఃఖమును మఱతునన్న, నట్టిపుణ్యమునకు నోచనైతినే. క్రిమికీటకాదులకన్నఁ దక్కువైతిఁగదా. అవి ప్రాకిననేమి, సకలవస్తు సందర్శనలాభముఁ బొందునుగద. పరాధీనుఁడనై, స్వపరజన దూషణ దోషివాకర్మాధీనుఁడనై జీవింపవలసిన నాకును వానికిని మఱికానేక పాంతరమున్నది. నేను జీవచ్ఛవంబను. అబ్బా! మధ్యందిన మార్తాండకిరణ ప్రభాశోభితమగు లోకమును నాకంధకారబంధురమటులఁ దోఁచుచున్నదే. సర్వవ్యాప్తిఁ గాంచిన యో కిరణరాజమా! యీపాడు బృహన్నలను నేలవర్జించితివి. నానొసటఁ బ్రొద్దుపొడుచుచున్నఁడో. దినకరాది నామాభిశోభితుఁడగు సూర్యభగవానునకేల దయగలుగదాయె. తేజమాత్మకు ముఖ్యము. ఆత్మ తేజోమయుఁడంట. అట్టి యాత్మ నర్వాంగములయందు నుండునంట. అయినచోఁ దేజమున కా

క్క యంగమే స్థానమైయుండనేల? అది విశీర్ణమైనచో నాగుణమును నశింపవలసినదే. అటులఁ గాక స్పర్శమువలె దేహమంతటను వ్యాపించియుండినచోఁ బ్రతిరోమకూప మొక్కొకనేత్రమై చూచుట కెంత వీలుఁగొల్పును. శరీరముండునంతఁదనుక చతురింద్రియములకెట్టి భంగము వాటిల్లనేరదు. నేత్రములు పోయినను బ్రాణమాత్రావశిష్టుఁడనై యంధకారమునఁ బొరలాడవలసివచ్చునా? అయ్యో! దుర్భరము, దుర్భరము. అంధుఁడనై, క్రూరశాత్రవానీకమునకుఁ జిక్కి, వారిచెలగాటములకుఁ బ్రాణసంకటములు పడుచు, బానిసీఁడనై జీవించుటకష్టము-మిక్కిలికష్టము- (వినుటకభినయించి) ఏమిది, అడుగులచప్పుడు వినవచ్చుచున్నది. ఎవరోయని వితర్కింపనేల. నాదైన్యమును జూచి సంతసించుచు, నుపాలంభన వాక్యముల బాధింపవచ్చుచున్న శాత్రవులే.

వసంతుఁడు—(ప్ర) అతఁడే బృహద్బలుఁడు. ఎంతమార్పు. ఎంతమార్పు. కింకరవృత్తికిందగు వయోచితవేషము ధరించి, యంగవిన్యాసముఁ బాటింపక, నిస్పృహుఁడైయుండె. ఈతఁడు బృహద్బలుఁడగునా? దేవదానవ మానవాదులఁ జీకింగొనని మాబృహద్బలుఁడగునా? తనుత్రాణాది సైనికాలంకృతములగు పాలస్థాన సేనానివహముల నిరాయుధుఁడై పరిమార్చి, నాయకుల ఖరశల్యభల్లముల సంహరించి వ్రపద్వారమూడఁ

దన్నిన మహాసత్త్వ సంపన్నుఁడగు నాబృహన్నలుఁ డేయగునా? హా బృహన్నలా! నీదాస్యమునకై చింతిల్లుదునా, లేక, నీయంధత్వమునకై పొక్కుదునా? కారాగృహవాసమునకుఁ దోడుగ నంధత్వము ప్రాప్తించుటచే నాత్మకుఁ బదార్థవిజ్ఞాన మావంతయు లేకపోయె. నామనోదౌర్బల్య ప్రతిబింబద్యోతకా! నీదశావిపర్యయము నిరుపమానము. సుశీలతాసమన్వితుఁడవై, లోకస్తుతి పాత్రంబుగ లోకమేలఁదగువాఁడవగు నీకన్నను బ్రదికి చెడినవారలుందురే.

బృహ—గాలివలన నస్పష్టములయ్యును నెవ్వియో గొన్ని మాటలు వినవచ్చుచున్నవి.

వసం—అమేయబలపరాక్రమా, మిత్రమా! నేను వసంతుఁడను. మహాకష్ట సంనష్టమానసుఁడవగు నీకుఁ బరమహితోపదేశమునఁ దదుపశమనముఁ గావింపవచ్చితిని.

బృహ—అయ్యో! నీరాకవలన నాకు మేలు కలుఁగుఁగాక! మిత్రధర్మము లిట్టివిగదాయని యిప్పుడు తెలియనయ్యె. కలిమికి మూగుదురు. లేమికి విరియుదురు. ఎట్టికష్టము లనుభవించుచుంటినో గననయ్యెగదా. పురుసంతాపకారియగు నంధత్వమిపుడన్యథా పరిణమించుచున్నది. నావికుఁ డసమర్థుఁ-డై నావను శిలాభగ్నము గావించునట్లుఁ బరమేశ్వర చోదిత

మఱు రహస్యమును బుసి బుడి యేడ్పులను నమ్మి వ్యక్తీకరించిన నాకీహీనదశయందు దృష్టియుండినచో నీవేమెటులఁ గాంచఁగలుగుదును. బృహన్నలుఁడు తగినశిక్ష ననుభవించుచున్నాఁడని మన జనులాడుకొనుచుందురుగదా? బలమునకుఁ జాలని బుద్ధిఁగలవాఁడనగుటచే నిట్టివ్యథల కధీనుఁడనైతిని.

వసం—బృహన్నలా! అది యంతయు భగవద్విలాసము. మిక్కిలి బుద్ధిమంతులే స్త్రీలచే వంచితులైరి. నీవు ఖిన్నతనొందవలదు. కాని మిత్రమా! నీవు పాలస్థానకన్యకను వివాహమాడనేల యని మాత్రము జనులనుకొనుచున్నారు.

బృహ—పాలస్థాన కన్యకయన్న నాతలిదండ్రులకును దక్కుంగలవారికి ననిష్టమైనను దైవసంకల్పమని యెఱిఁగి మొదటిభార్యను గ్రహించి మోసపోయితిని. పిదప దేశోద్ధరణకిదియే పరమేశ్వర సంకల్పితమార్గమని దలఁపుసఁబడి యీద్రోహురాలిని, నీపాపాత్మురాలి, నీపూరుషహంత్రి, నీమంజుభాషిణిఁ జేకొంటి. దానినవలసినదేమి బిత్తరపుమాటలకు లోనై యకార్యమొనరించిన నేనే కృతాపరాధుఁడను.

వసం—మిత్రమా, బృహన్నలా! పాలస్థానికుల శిక్షించుటయందు నీవెంతయు నేమఱకయున్నాఁడవు. కాని యార్యభూమి యింకను పరాధీనమై యున్నదిసుమా.

బృహ—ఆర్యా! నేనేమిచేయుదును ధార్మికప్రధానుఁడై, ధాత్రీభోగోపయుక్త కాంతాకర్షణదక్షుండగు దేవవ్రతుని చందమున, నార్యజనసంఘ స్వతంత్రతా విధానాప్తికారణార్థమరిచమూ మహీరుహ కుఠారుండనై, విజయలక్ష్మీసహితంబుగ నరుదెంచిన నన్నునాదరించి, మత్సమర్పిత రమా పాణిగ్రహణ మహోత్సవమునకుత్సహింపక, మదనునయవాక్యములు పెడచెవులఁబెట్టి, తరుణమును బోఁబెట్టిరి. అనంతర మప్పాలస్థానయోధులు సేనాసమన్వితులై మనరాష్ట్రి మాక్రమించి నేఁబోడగాననికతమున దేశమును ధ్వంసముఁగావించిరి. అయ్యది దుర్భరంబగుడు నన్ను వారిబారి కప్పనఁగావించిరి. హస్తన్యస్తనూత్రములు మహోగ్రాగ్నిల జ్వాలా రేఖలంబోలి దుస్సహంములై దోచినఁ గొండొక పరికరముఁగొని శత్రుసైన్యములఁ జిందరవందరఁ గావించితి. అప్పుడైనను నాకుఁ దోడ్పడియుండినచో గాజీపుర సామ్రాజ్యలక్ష్మి యార్యదేశాంతఃపుర వధూపాదపీఠికావహనముం గావింపకుండునే? రాష్ట్రములు పాపభూయిష్ఠములై స్వాతంత్ర్య పరాఙ్ముఖములగునప్పుడు తజ్జనులు కష్టసాధ్యమగు స్వాతంత్ర్యముకన్న సంప్రాప్యమగు పరాధీనత్వమే మేలని తలఁచి, దైవప్రేరితుఁడై రాజ్యోద్ధరణాఖిలాషుఁడగు వానిని గార్పణ్యబుద్ధితోఁ జూచి, తత్కృతమహాత్కార్యముల సరకుసేయమియు సంభవించుటయు ప్రసిద్ధమే.

వస:—నిజము దేశచారిత్రములందిట్టివిగలవు.

బృహ—ఆర్యా! నావిషయమట్టిదే. కాని దైవశాసనము నెడ నుపేక్షాభావమెంతమాత్రముఁ దగదు.

వసం—బృహన్నలా! ఈశ్వరవ్యాపారములు నిష్కళంకములు. నరులకు విశ్వసనీయములు. నాస్తికమతావలంబు లన్యథా తలంచెదరు. మఱికొందఱు, దైవము పరస్పరవిరుద్ధములగు సూత్రము లుపపాదించుచుండును గాన వానిని నిరసింప వచ్చుననియుఁ దలఁచి జ్ఞానలేశముచే యదార్థమును గ్రహింపనేరరు. కాని భగవంతుని సూత్రరచన లోకులకొఱకుఁగాని తనకుఁగాదు. వలసినయెడ వర్తింపఁజేయఁగలఁడు. లేనియెడ నివర్తింపఁగలఁడు. మిక్కిలి వితర్కింపనేల. మంజుభాషిణిదే నేమ. (లోనికిఁ జూచుచు) బృహన్నలా! నీతండ్రి మానసాకుఁడు మెల్ల మెల్లన నడుగులిడుచు, నెఱసిన శిరోజములు తూగాడ వచ్చుచున్నాఁడు.

బృహ—హా, దుఃఖము దుర్భరము. నాగాదిలి తండ్రి వచ్చుచున్నాఁడు.

మాన—ఆర్యదేశీయుఁడవగు నో మహాపూరుషా! పూర్వతేజస్వి, మీపాణిమిత్రుఁడగు మత్తనూభవునిఁ జూచు కుతూ

కాలముతో వచ్చిన ప్రియంపువాఁడవు నీతో సముఖముగ రాఁజాలక వెనుకఁబడితిని. మాకుఱ్ఱఁడెటనున్నవాఁడు?

వసం—నిరుపమాన ప్రతాప తేజోవంతుఁడగువాఁడను నచింతా సంతాపిత మానసుఁడై యటనున్నాఁడు.

మాన—హా-హాకుమారా, హాబృహన్నలా! ఎంతవ్యత్యాసముదోఁచెడినిరా. దున్నిరీక్ష్యమే. దుస్సహమే. అసాహాయ్య పరాక్రమమున బరబలబలాహక ప్రభంజనుఁడవై, యవి జేయుఁడవగువాఁడవు పౌంతనుండు ముఖ్యుఁడైన నూర్చుకొనలేని యసమర్థుఁడవైతివే. ఛీ, మర్త్యబలము విశ్వాసపాత్రము. మానుషము ప్రమాదబంధురము. వ్యర్థము. ఉత్తమగతులకై శత్రుని గోరి పడఫినపుఁడు జనులనేకవిధముల నన్నుగ్గడించి నాతో వారుమ సమ్మోదితాత్ములైరి. కాని యిప్పుడీ తండ్రి కష్టమున కెవ్వరేమి చెప్పఁదురు? సుఖముఁ గాంక్షింప దుఃఖము సమకూఱెతె. కారణజన్ముఁడై తేజరిల్లినవాఁడింత లో నింతటి భ్రష్టుఁడై పానిసీలతో బాఁటు కారాగృహవాసక్లేశమున కగ్గమయ్యె! ఒకవేళ దైవమీతనిఁ బొరపాటున నిర్జీవితునిఁ గావించెనేమో. అయిననేమి తనతప్పునకై మత్తనయుని శిక్షించుటా. కొన్నికార్యములేని గాని చెగాయని క్షమింపవలయుఁ గాని కఠినశిక్షాపాత్రునిఁ గావింపనగునే!

బృహ—తండ్రీ! భగవంతునెత్తి పొడువనేల? సర్వము మత్కృతాపరాధఫలమే. తరుణి యొక్క మాయావాగురులం జిక్కి పరమరహస్యమగు భగవద్వాక్యమును వెల్లడించిన దుష్టబుద్ధినగు నాకు సర్వము ననుభవనీయము. ప్రథమకళత్ర మెంతటి మోసకత్తెయో యాద్వితీయకము నంతకుమించిన మోసకత్తె. స్వదేశాధికారులొసంగఁజూపిన విత్తమునకాశించి, మనోభవవికారములం జొక్కఁజేసి మాయాసముద్రమునం ద్రోయ నుద్యమించె. రహస్యమునకై నూఱుసారులు ప్రయత్నించినది. కాని యక్కాంత గడుసుపోకడలును, నిశ్చయ ప్రయత్నములను గ్రహించినవాఁడనై స్వధర్మచ్యుతుఁడఁగానైతిని. నాలవసారియన్ననో, నిరుపమాన సౌందర్యోదారతాకన్యాప్రభా భాసుర సురనారీపరివృతయై తపోవిఘ్నముఁ గావింపవచ్చు రంభా ప్రఫుల్లాంభోజదళాయతాక్షియో నాఁగవచ్చి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును విధి విరామములేక వలపులుపచరించుచు, నర్మోక్తులాలికించుచు, ప్రణయకోపము రుచిచూపుచు మానసము హరించెను. ఒక్కమాటచేఁ ద్రుటితములగు కాంతా మోహపాశంబులఁ దప్పించుకొననేరక కాంతా కింకరుఁడనైతి. ఈలగాకవోపద్రవకారకా! నీదుర్బుద్ధికి దుష్టవిధిని దండింపఁబడుచుంటివి. ఇట్టి పేలికలు కట్టి యాఁడిగ మొనర్చినను మేలుగాని, యమానుషమై యుప యశోభాజనమగు కాంతాలోలత్వమునఁ బ్రిదుకుట యధమాధమము. దీనిని మించినది

కృతాపరాధ ఫలాయమాన వికారాకారవీక్షాసంజాత సంతాపానిల లేలిహానమగు నీయంధత్వము.

మాన— నీభావ్య పరిగ్రహప్రకారము నాకు నచ్చలేదు. భగవదుద్దేశ్యవిధమున శత్రుసంహారమునకిదిచేసే తెలియఁగని యెఱింగించితివి. ఇది యెంతవఱకునిజమో యేనెఱుఁగఁగాని యదియే నీదుఃఖములకన్నిటికి మూలకారణమని తెలియవచ్చుచున్నది. తనయా! నీయపరాధమునకు మించిన దండన ననుభవించితివి. అనుభవించుచున్నాఁడవు. ఆహా! ఇంకను ననుభవింపనున్నాఁడవు. నేఁడట రాజాపురమహాజనులు నీపై విజయమొసఁగిన కారణమున గ్రామదేవతకు మహోత్సవము చేయుదురట. సర్వలోకారాధ్యుఁడని తలఁచు మీపరమేశ్వరుఁడెంత పాటివాఁడు, మా గ్రామదేవతయే సకలాధిష్ఠానదైవతమని యుప్పొంగుటకు సమయము వచ్చెఁగదా. ఇదంతయు నీమూలముననే. ఇంతకంటె నెక్కుడు కష్టమేమి?

బృహ—తండ్రీ! నిజము. దైవము కానివానికి దేవత్వమొసఁగించుటయు, దేవుని సంకుచితపరిభావునిఁ జేయుటయు, నేతత్పక్షపాతుల కపనమ్మకము పుట్టించుటయు నేనొనర్చిన ఘోరములే. నిద్రయెఱుఁగక, శాంతిఁగానక పరితపించుచుంటిని. గ్రామదేవత బీరములుపల్కుచు పరమేశ్వరునకుఁ బ్రతిపక్షయై తానెంత విజృంభించుచుండినను, భగవంతుఁడొక్క పరిలేచి, మ

హింసఁ బ్రకటించి, తచ్ఛిరోభగ్నముఁగావించి నిఖిలలోకపాలకత్వము వ్యక్తీకరింపఁగలఁడు.

మాన— పుత్రా! ఊఱడిల్లుము నీమాట ఫలగర్భితమగుఁగాక. కాని నేనెంతకాలము నిన్ను విడనాడియుందును! రాజపురసామంతులతో ముచ్చటించియుంటిని. ధనవ్యయమునఁ గార్యము సాధింపవచ్చునని దోఁచుచున్నది.

బృహ— తండ్రీ! అట్టిప్రయత్నముల మానుము. మత్కృతాపరాధమునకై నాకీయనుభవము కానిమ్ము. మిత్రజనహాస్య బహిష్కృతియే సంఘాభిమానబాధకమై స్వగౌరవనాశనకారి యగునపుడు అజ్ఞానిధేయవిహీనతః నీశ్వరరహస్యమును వెల్లడించినచోఁ జెప్పరాని దుర్గతులఁబడుట యబ్బురమే?

మాన— దుఃఖార్ణవమగ్నుండవై తెంపువహించుటకంటెఁ బశ్చాత్తాపతప్తుండవగుట లెస్స. శిక్షావిమోచనము దుర్ఘటమైనను నాత్మరక్షణము పరమధర్మము. లేక సర్వము దైవాధీనముఁగావించి పరులనైన నీకై ధనము వెచ్చింపనిమ్ము. మరణమే కర్తవ్యమని తలఁచువానికన్నఁ గృపాకటాక్షమభిలషించి ప్రాణదానమునకై మొఱ్ఱోయనెడువానినే దయాసముద్రుండగు భగవంతుఁడు మన్నించును. జీవహింస దైవదూషణముకంటెను దగనిది. కుమారా! నామాట వినుము. నిజపదార

వించి సేవాపరత్వమున నిరస్తకిల్బిషుఁడవై కృతార్థుండవగుట కిదియే మార్గమని భగవంతుఁడూహించెనేమో.

బృహ — వేదవేద్యుని కృపామృతవృష్టికై యెన్నడు వేచి యుందును. కాని తండ్రీ! ప్రాణరక్షణమనియదే? ఈశ్వర ప్రసాదసంజాతుఁడనై, యసామాన్యబలోదగ్రుఁడనై, విదర్శన ప్రాయములుగ నతి మానుషకృత్యములొకకొన్నిఁ గావించి, హితాహితాంబుజోత్పల దివాకరుఁడనైయొప్పారి, తుదకు, గర్వపరిపూరిత మానసుఁడనై, శృంగారచేష్టామోహితుఁడనై, కాంతాజఘనలాలసుఁడనై, దైవరహస్యము లారండాధీనము లుగావించి, బలము చెడి, యవమానమొంది, శత్రుసంకటము లకుఁ జిక్కిన నాకుఁ బ్రాణరక్షణమెందులకు?

మాన — కుమారా! నీసుగుణము లేనెఱుంగనివాఁ. మృదు మధుర రసాస్వాదనమెల్లక నిర్మలసలిలములే గ్రోలువాఁడవు. వెజ్జిజనులారోగ్యాభివృద్ధియగునని, మత్తుపదార్థముల సేవించెదరు గాని నీవెట్టిదోషమెఱుంగని మహాబలుఁడవు.

బృహ — అగును. అయిన నేమిఫలము? దొంగనంపి దొరను లేపినచందమాయె. కనులుపోయె, ధృతిదూలి, మానభంగమొందిన నావలని ప్రయోజనమేమి? గృహాగ్నిం సేవించుచు, చూపఱులకు వింతఁగొల్పుచు నుండుటకంటె నే మనదేశమునకుఁ జేయునదెద్దిగలదు? ఈకురులు పాడుపడిన ఖిలాగారమువలె

నే జరాభారమునఁ గృశించువానికి నిటనుండవలసినదే. కావున నో తండ్రీ! సర్వదుఃఖాపహారిణియగు మృత్యువాసన్నమగుదనుక నన్నిటనే యుండనిండు

మాన—తనూజ! పాలస్థానసంహారమునకై యొసఁగఁబడిన బలమును దత్పరిచర్యకై వినియోగించెదే? ఎంత హేయముగు బ్రతుకు బ్రతుకుచున్నను స్వగృహమునందుండుట మంచిది. నీవు వేడినంతనే నిర్జలప్రదేశమున జలము పుట్టించిన భగవంతుఁడు దృష్టినొసఁగి నిన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయలేఁడా? కానిచో నీబలమును నీ కేశములయందాతఁడింకను నుంచనేల?

బృహ—తండ్రీ! నాకు వేఱుగాఁదోఁచుచున్నది. చూపా, తిరుగ రానేరదు. ప్రాణమా, మిక్కిలి నిలువనేరదు. ఆశలా, అడుగంటినవి. మంచియో, చెడ్డయో జీవము చరమావస్థఁజేరినది. అచిరకాలమునకై పరమశాంతి నొందెదఁగాక!

మాన—చింతామహాంబునిధినుండి సర్వదాహకములగు దుర్వారబడబానలకీలలు వెడలుట సహజముగదే. నీవెట్లన్నను, జనకవిహిత విధాయకోపాయములారసి ధనమొసఁగియో, మఱి యెవ్విధముననో నీవిమోచనకై పాటుపడక తప్పదు. నీవు నీహితవాక్యముల నూఱటఁగనుచుండుము. (నిష్క్రమింతురు.)

బృహ — విచారార్ణవతరంగమాలికలు, శరీరాశ్రయములై యుండక యాత్మపీడన మొనరింపనేల? తీరని రుజలై, లోలోన చెలరేగుచు మనోవ్యథలు గ్లానినాపాదించెడిని. ఎట్టిసిద్ధౌషధమైనను, నెట్టి మలయసమీరమైనను దీని నుపసంహరింపనేరదే. నిద్రాదేవి నన్ను విడనాడి మృత్యువు నాశ్రయింపుమని బోధించుచున్నది. అయ్యో! దైవోపహతుండనైతి. హా, పరమేశ్వరా! పుట్టించినదినీవ. పెంచినదినీవ అవాఙ్మానసగోచరములగు మహత్కార్యము లొనర్పంజేసినవాఁడవీవ. అట్టి నీవు నన్నిపుడు విడనాడి పూర్వపరాజయమాత్సర్యమున ననేకవిధముల బాధించుచున్న శత్రుమధ్యమునఁ జీకుతనమనుభవింపఁజేయుచుంటివి. సుగతికాసించుదునంటినా, యయ్యది గగనకుసుమమయ్యె. ఈదీనుని కడసారిప్రార్థన మాలకించి దుఃఖశాంతికై మృత్యుసమాగమఫల మాశీర్వదింపుము.

వస — మిత్రమా! క్షమయే నిజమగు మనోదార్ఢ్యము. కష్టములు సంప్రాప్తించునపుడెట్టి యోర్పుతో నుండవలెనో మన శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచునే యున్నవి. దుఃఖయగువాని కయ్యవి స్ఫురింపవు. సర్వము దైవాధీనమని యెఱిఁగినఁగాని మనోవ్యథకంతముండదు. కులదైవమవగు నోపరాత్పరా! గంధర్వాద్యుత్తమగణంబులను, ఖత్యాదధమగణములను బాధించునప్పటి సమబుద్ధిమాని పరస్పర విరుద్ధములగు సూత్రములఁ

పాలించినచోఁ దాళుటకు మానవుఁడెంత పాటివాఁడు? నీవిరయోగమున జనించి, వరలాభోన్నతుఁడవై, దేశక్షేమంకరుఁడును, ద్వదీయ యశోవిస్తారకుఁడును నఘనటుల జగన్నుతకార్యములొనర్చిన పరితాపవంతుని విసర్జించుట పాడియే? అట్టి జనసంభావితుఁడగువానిని వనాలుకూలాల నడగించుటయేఁ గాక, నేరమునకు మించినశిక్ష విధించి చుల్కనఁగా వించుదువు. మఱియు, శత్రువశంవదునిఁగావించి రణనిహతునిఁగనో, బానిసీనిఁగనో గావించెదవు లేదేని దుష్టపరిభుత్వపుంబాలికి సమర్పించుదువు. ఇవియుఁ దృప్తిఁగొల్పలేని దారిద్ర్యముననో, వ్యాధినో బాధించెదవు. అకారణముగ సంగవైకల్యాది కష్టములను ఘటించెదవు. ఇంతయేల, సర్వము దుఃఖాంతముగనే పరిణమించుచుండుటచే ధర్మాధర్మవివక్ష లేనటులఁ దోచెడిని. లోకైక సార్వభౌమా! ఈపురుషసింహుని పరిస్థితావస్థ నొక్కసారి దిలకించి కరుణఁగొనుము. (లోనికిఁ జూచుచు) ఆవచ్చువారెవరు? మానవాంగనయో, నాగకన్యకయో! మేలుదుకూలములు ధరించి, చేలాంచలము పవనాహతిని సందడింప, నొయ్యారపుంబ్రోవయి, మందగమనయై, తీవిఁజూపుచు, తావులు వెదజల్లుచుఁ, జేటికాద్వితీయయై వచ్చుచున్న యవ్వనిత పాలస్థాగసుస్త్రీవలెఁ దోచుచున్నది. బృహద్బలా! ఎవరోయని సందేహింపనేల? నీభార్యాలలామయగు మంజుభాషిణి.

బృహ—నా భార్యా! నాద్రోహురాలు చెంత కేలరానిచ్చెదవు?

వసం—బృహన్నలా! వచ్చుచున్నది. అచటనాగి నిన్నుఁ దిలకించుచుఁ బలుక నుద్యమించుచున్నది. అయ్యో! శిరము వాల్చి మకరందబిందువుల స్రవించు శిరీషపుష్పమువలె, నేత్రోత్పలములనుండి బాష్పకణములు రాల్చుచు సంశయముచేఁ దడిరొయొత్తుకొనుచున్నది. మిత్రమా! మాటాడుటకు పురల నుద్యమించుచున్నది.

మంజు—నాథా! నీవెంతకోపింతువో యను భయమున నడుగులు తడబడుచు, మనమురియాడుచుండినను వచ్చితిని. నీవు కోపించుట తగవే? సత్త్వము నింతవిపరీతముగాఁ బరిణమించినందుల కశ్రుభారార్ద్రశరీరనై పశ్చాత్తాపమొందుచున్న నాపై దయరాకున్నది. అగ్గలంబగు మిథునానురాగము గలదాననగుటచే నీవెంతకోపింతువోయనియైన జంకక, నీసుందరవదనారవిందము దర్శించి, మదీయ ధూర్తప్రవర్తనచే వాటిల్లిన కీడుఁ దొలఁగించి, నీచిత్తమునకైన యలజడి మాన్పఁగోరి నీదు స్థితి నెఱిఁగెడుదాననై వచ్చితిని.

బృహ—ఓసీ, ఘాతుకమృగమా! పోపొమ్ము. నీవలెఁ బతులనుగికురించుకులట లుపచరించు మాయలివియని నేనెఱుఁగుదును. పశ్చాత్తాపమొందినటుల, ఖిన్నదనంబొప్పుభంగి వేడికో

లుగావించురీతి, సక్కటికముఁ బూనినతెఱఁగున, దుష్టబుద్ధి మాటినవిధమునఁ గపటములు పన్ని మగనియోర్పును బరిశీలించి, లోకముల నెఱిఁగి, తమ సహజగుణము నంతటఁ జూపెదరు. శరణాగతత్రాణ బిరుదాంకితులగు బుద్ధిమంతులే పయోముఖ విషకుంభములఁబోలు మత్తకాశినులచే నుత్తలపాటుఁ జెందిరి. నావలె నికృష్టత నొక్కపరింబోరయరే! మద్వృత్త మనన్యయదృష్టాంతలక్ష్యమై తరతరములు నిలుచునట్లొనర్చితివి.

మంజు—బృహన్నలా! ఇటుఁవినుము. నానేరమత్యల్పమని గాని, సకారణమనిగాని వాదించుటకు రాలేదు. ద్వేషబుద్ధితోఁ గావింపలేదని నీకు నాటఁబలికి, నీమాత్సర్యము తగ్గించుటో, క్షమాపణవేడుటో యొసర్పవచ్చితిని. ఇతరుల గుట్టుమట్టులను దెలిసికొని వానిని వెల్లడించుట మాస్వభావము. ఇది నాదోషమైనయెడల, వేడినంతనే రహస్యము వెల్లడించుట నీదోషముకాదో. ప్రథమదోషివి నీవు, పిమ్మటదానను నేను. శత్రువులకుఁ బ్రకటించుట తప్పే. కాని బేలను నీవు నమ్మవచ్చునా? కావున నిదియంతయు నీమూలముననేగాని నామూలమునఁగాదు. దోష ముభయులయందును గలదు. కాన నాపైఁ గాఠిన్యము వహింపఁదగదు. వహించుదువేని లోకముచే విశేషముగా నిందింపఁబడుదువు. మఱియు నొకకారణము చెప్పెదను వినుము. నేను నీయందమితానురాగము గలదాననగుటచే

నీచంచలస్వభావము చూచి పరాంగనాపరుఁడవగుదోయని శంకించి, మోహాబద్ధునిఁ గావించుటెట్టులోయని యోచించి, యోచించి, రహస్యమును స్వీకరించి నిన్ను మదాజ్ఞానువర్తినిఁ జేయుటయే మంచిమార్గమని నిశ్చయించితిని. అయినచో రహస్యము ను వెల్లడింపనేయని శంకింతువేమో వినుము. దేశపాలనుంచు చేగాని యేకీడునుదలఁపమని మా పాలస్థానాధికారులు వాగ్దాన మొసఁగియుండుటచే, నీకు స్వేచ్ఛావిహారము దగదనియుఁ నని యనుడినచో దుడుకుపనులు గావించెదవనియు, నందుఁ గీడువాటిల్లినయెడ భర్తృవియోగానలమున మ్రగ్గవలసివచ్చు ననియు, బంధీకృతుఁడవైయైనచో గాఢాలింగనాద్యంగజ విహా రములఁ బరిపూర్ణమగు సౌఖ్యము నీవలనఁ బడయఁగలుగుదునని యు, పేరునకుఁ బాలస్థానికులకధీశుఁడవైనను నిజముగ నావల పులదాసుఁడ వగుదువనియు నెంచి వానిమాటకంగీకరించితిని. ఈవాదము కొందఱకు రుచింపకపోయిననేమి. కామశాస్త్ర సమ్మతము. మోహావశమున నిట్టియాపదలు సంభవించుట యు, నయ్యవి క్షమింపఁబడుటయు లోకవ్యవహారరూఢములు. జగదేకబలశాలివని ప్రథగాంచితివి గాని, లోకైకక్రోధనుఁడవ ను నడిఁ గాంచకుము.

బృహ—ఈమాయలాడి జాణతనమున నన్నెత్తిపొడుచుచు న్నది. పశ్చాత్తాపతప్తవుగాక కేవల దుష్టమతివై నీ కోరే చె

ప్పుచున్నది. మదాచరణ మనుసరించితినని గదా ప్రేలుచుంటివి. నన్ను నే నెట్టుల క్షమించుకొనుచుంటినో, నిన్ను నట్టులనే క్షమించెదను. బేలతనమునఁ గాదె నీవిట్టులఁ గావించుట. ప్రతిపక్షులిచ్చెదమన్న ధనమున కాశించి మగనిని వంచించుట బేలతనమే? బేలతనమే విశ్వసనీయమగు హేతువయ్యెనేని నిసుబోలు నరరూపశార్దూలములఁ బట్టఁబగ్గములుండునే? ఆహా! మోహమట. ఓసీ క్రూరకర్మురాల! దుర్దాంతక్రోధావేశమని నాకొనక మోహమున నీనోకట్లాడె? మోహితుఁడైనవాఁడు మోహింపకుండునే! మోహమునకు మాఱు రోఁతపుట్టించిన యో ప్రేలరీ! ఇంకను నిన్ను మోహించుట? మొండిమాటలాడి నేరమును గప్పిపుచ్చుకొనుదువే!

మంజు—బేలతనమెంత హాస్యాస్పదముగ కారణముగఁ దోచుచున్నది. నన్నొప్పించుటకై వారెన్ని యిచ్చకములాడి, యెన్ని పన్నుగడలు పన్నిరో నీవు వినియుండినయెడ, నెంతటి ధీరచిత్తుఁడైన నన్యథా యొనర్పఁజాలఁడని నీవే యొప్పుకొనెదవు. మా పురపాలకులును, పురాధిపతులును నాకడకు వచ్చి, యడిగి, యాజ్ఞాపించి, భయముఁగొల్పి, కలవంత మొనర్చి, సంఘధర్మమనియు, స్తుతసమ్మతమనియు బోధించి, మతస్వాములచేఁ జెప్పించి, మా గ్రామదేవతారసనకాంక్షల నిట్లు గావించుట న్యాయమనియు, కీర్తిదాయకమనియుఁ బరిపరివిధము

ల ముచ్చటించిరి. అప్పుడే నేమి చేయఁగలను? బద్ధానురాగనగు టచే వెంటనే ప్రత్యుత్తరమీయనేరక లోలోన వితర్కింప నారంభించితి. ఎంతయోజించినను స్వలాభమునకై స్వధర్మమతిక్రమింపరాదను న్యాయమునకుఁ గట్టువడక తప్పినది కాదు.

బృహ—ఓసీ, కులటా! నీవు తర్కముల పర్యవసానము గావ్యాము. నీకు మతము మతధర్మములు కావలసివచ్చెనా? నీవలపే నిజమైనచో నీ శ్లేషల యొనర్పఁజాలుదువు? శాత్రవకన్యకవైనను వివాహమాడి నన్ను ఘనముగఁ బ్రేమింపనే? నీమాటఁదోరియఁజాలక నాప్రాణపదమగు రహస్యమును వెల్లడింపలేదే? అట్టి నేను మీవారలకు విరోధినిఁ గనుక నీకును విరోధినే? చండాలురాల! నన్ను భర్తగాఁబడయనేల? శత్రువుగా భావింపనేల? నన్నెపుడుద్వాహమైతివో యప్పటినుండియు మదధీనురాలవు గాని, నీతలిదండ్రులకును, నీదేశమువారికిని నధీనురాలవు కావు. నేలాఁబడినప్పుడే నీవును వారికి లోఁబడినదానవగుట. మద్యధోపాయము లరయువారు, మనసంఘమును విధ్వంసమొనర్ప నెంచువారు మనయెడ బద్ధవైరులని తలఁచి వారిని నమ్మరాదు. మరియును మీ దేవతయు నొక దేవతయే! కపటోపాయమునఁ దన దేవత్వము స్థిరపఱచుకొనఁజాలువము దైవమే? అట్టి దైవము నారాధింపరాదు. అట్టిదైవ

మనిన భయమొందరాదు. పైపూతను బోఁబెట్టినంతనే రమణీయమగు వస్తువు వికృతాకృతి నగుచున్నట్లు, నీయుక్తు లసంబద్ధప్రలాపములని యెఱింగినవారికి నీకలుషితస్వాంతము గోచరింపకమానునే?

మంజు—బృహన్నలా! స్త్రీలు తమవాద మెంతబలముగల దైనను మాట నేర్పరితనమునఁ బురుషులకుఁ జాలరు.

బృహ—అట్లగుచో నాకీయవస్థయేల? తప్పించుకొనలేనితరి నిటులనే భాషించెదరు.

మంజు—ఇట్లొనర్చిన మద్వాంఛా పూర్తి యగునని భావించి వివేకవిహీననైతి. నాథా! క్షమింపుము. దుర్బోధితనై యొనర్చిన దుండగములకుఁ బరిహారార్థముగ నుపకృతిగావించుటకు వీలొసగుము. మానవలేనిదానికై వెల్లువగవనేల? ఖేదమొందకుము కనుమూసిపోయిన నేమాయె. అవి యుండుటవలనఁ గలిగెడు ముప్పు లేతప్పును. ఇతరేంద్రియములు దత్తదుచితసుఖము లొడగూర్చి బ్రదుకును ననుభవయోగ్యముఁ గావించును. అధికారులతో మాటాడి నిన్ను స్వగృహంబునకుఁ గొంపోయెద. పునస్సమాగమ సౌఖ్యార్ణవవీచికాందోళితమానసనై, యనురాగ రసోదంచితమగు శ్రద్ధవహించి, సంతోషపూర్వకముగా భవత్పరిచర్య గావించుటకు నీచరణదాసిని నేనున్న దా

నుగదా. పత్కృతాపరాధజమగు దుఃఖమును మఱచి కడదాక మితిలేనిసుఖమనుభవించుట కేమికొదువ?

బృహ.— నీవెవరు, నేనెవరు? నాపైకె నీకు ప్రేమయేల? ఇట్లనుభవించుచుండియు నీకపటములింకను దెలియకపోవలయునా? నీమాయాప్రచారములిట సాగిరావు భువనైకవీరుఁడనై లోకస్తుతగుణాలంకృతుఁడనై, దిగంత విశ్రాంత యశోవిశాలుఁడనై భాసిల్లినకాలముననే భర్తయనియైనఁ దలఁపోయక, యేవగించి, చులుకనచేసి, యమ్మి విడనాడిన కులటాశిఖామణివి, యంధుఁడనై, పరాధీనుఁడనై, పరిభవక్షుభితుఁడనై, లజ్జాతరంగితాంతఃకరణుఁడనై బొరలాడు నిప్పుడేమి గావింపఁజాలవు?

మంజు.— ఒక్కసారి నిన్నంటి మనోహరస్పర్శనసుఖ మనుభవింపనిమ్ము.

బృహ.— ప్రాణములపై యాసవీడితే? స్వర్గానిల ప్రేరిత క్రోధానలంబునకిం ధనమవుకానే? అచటినుండియే వేడికొని పొమ్ము. క్షమించెదను. నీ పేరు చిరస్థాయిగాఁ జేసిన ద్రోహబుద్ధినిఁగూర్చి విలపింపుము. భర్తృద్రోహమొనర్చి గడించిన ధనముచే భర్తృవియోగమును మఱవుము. పొమ్ము.

మంజు.— నేనెన్నివిధముల భాషించినను సుంతయేని పట్టు విడువకుంటివి. నిన్నుఁ ద్రిప్పఁజూచుట జంఝామారుతమును

బిట్టఁబోవుట. మహాసముద్రము నాపసెంచుట. గాలివాన మహాసముద్రమును గలగుండువెట్టి చెలియలికట్ట నతిక్రమింపఁ జేయునంతటి ప్రాబల్యము వహించియును గొంతవడికిఁ జల్లారును. కాని నీకోపమణుమాత్రమేనియుఁ దగ్గునటుల లేదు నిన్నెంత వేడినను లాభము లేకున్నది. వేడినకొలఁది మఱింత దూషించుచు నపయశము చేకూర్చుచుంటివి. ఇఁక నీజోలియేల?

నీకరుణ వడయఁగోరి మత్కృతములు దోషములంటిని గాని యిక నట్టి పొరపాటుమాట లాడుదానఁగాను. లోకమునంతను మెప్పింపు సామర్థ్యమెవ్వరికినిఁ గలుఁగదు. ఎట్టి కార్యమునైనను గొందఱు శ్లాఘించెదరు. కొందఱు దూషించెదరు. నన్నుఁబోలు క్రూరకర్మురాలు త్రికాలంబుల నుండదని మీభామలవారు నిందావాక్యములాడినచో, తనభర్త తనదేశనాశుఁడగుటను భార్యాధర్మమును బోనాడి తన రాష్ట్రమునుద్ధరించిన దేశాభిమానురాలగు విక్కాంతామణినిబోలు కాంతామణి గలదేయని మద్వంశీయులెల్లరు నన్నాచంద్రార్కము వినయావనతోత్తమాంగులై పూజించెదరు. దైవభక్తి ప్రహ్లాదునియందును దేశభక్తి మంజుభాషిణియందును జూచి యభ్యసింపవలెనని మెచ్చుకొనెడు జనముల సన్మానములు గైకొనుటకు శంకింపనేల? నావిఖ్యాతి నసహనబుద్ధితోఁ జూచువారు, వారలే యనుభవించెదరు. ఇఁక నామార్గము ననుసరించెద. (నిష్క్ర-)

వసం.—విషపుఁబురుగు నిష్క్రమించినది. అబ్బా! ఆకాంత మనస్సెంత విషపూరితమైనది.

బృహ.—అయ్యో! పోయినదానిని బోనిమ్ము. ప్రాణపద మగు రహస్యమును బ్రచురించిన నాకు మఱియు మఱియుఁ దాపము ఘటించువాఁడై పరమేశ్వరుఁ డీతుచ్ఛురాలినియ్యెడ కంపెను.

వసం.—మిత్రమా! ఈమంజుభాషిణి తన సౌందర్యప్రభావమున నీచనువు సంపాదింప సాహసించినది. మనస్సెంతయో గాసిఁజెంది విముఖతవహించినఁగాని తత్ప్రభావము నిరోధింప రాదు

బృహ.—అయ్యో! వసంత! ప్రణయకలహములు శృంగారాంకురములై పరిణమించును గాని భర్తృద్రోహమునకు గత్యంతరముండునే.

వసం.—బృహద్బలా! స్త్రీలు పురుషులను మోహించుటకుఁ గారణ మిదమిద్ధమని చెప్పుటకు వీలులేదుగదా! సుగుణములనుజూచి కాంక్షించెదరో, బుద్ధిమంతులని కామించెదరో, సాహసాంకులని మోహించెదరో, వాక్చాతుర్యవంతులని వలచెదరో, బలాఢ్యులని మరులుగొనెదరో, సుందరాంగులని యభిలషించెదరో, చాకచక్యము గలవారని చెట్టపట్టెదరో తెలి

యుడు. ఇవియే నిజమగు కారణములగునేని నీయట్టివానిని వలచి వర్జించు చపలచిత్తయుండునే? కార్యాతురుఁడగు బ్రహ్మ విశ్వమోహనమూర్తులోనఁగుటనో సదసద్వివేకమొసఁగమఱచె. నిక్కమగు వలపుచూపుచే దుర్లభము. చూపినచోఁ గోలదికాలమో, యపాత్రులయందునవో, పరిణయమునకుఁ బూర్వము సర్వగుణభూషితయగునది తదనంతరము ధూర్తగృహిణియై బాధింపనువచ్చును. శృంగార మంత్రమాయామోహితునిఁజేసి యధోగతిపాలు గావింపనువచ్చును.

హృదయాధినాథుని హృదయకుహరమున హాయిగ వసించుచు, భర్తృవీక్షణముల మెలఁగుచు, జన్మజన్మములకైనఁ దత్పరిచర్యనే గోరుచు గృహలక్ష్మియై మెలఁగెడు నర్ధాంగలక్ష్మినిఁ బడయు కుటుంబియే కుటుంబి. గృహమున నిత్యకల్యాణమును, మనమున నిత్యానందమును నెలకొనియుండును. ఇట్టి మహనీయుఁ డెట్టికుతంత్ర ప్రయోగమునైనను జీరికింగొనని మనోబల సంపన్నుఁడేయైనచో నానావనీనాథ కోటీర శోభా విభ్రాజిత పాదపంకేరుహుఁడును, గాధేయ మాయాధ్వాంత భాస్కరాయమాన సుస్థిర సత్యవ్రతాచరణ శీలుఁడును నగు హరిశ్చంద్ర క్షమావల్లభునిగంటె నెక్కుడు దేవేంద్రభోగములనుభవించుటకుఁ దగియుండఁడే?

కావున నో బృహద్బలా! కొంత సమ్మతించినను మానినను మగఁడెన్నటికి నామెపై నిరంకుశప్రభుత్వము నెరపవలయుననియే బ్రహ్మవ్రాత. దానంగాని యంతరాయములు మాయింపంబడవు. ఇఁక నేనేగెద. (లోనికిఁజూచి) గాలివాన చిన్నెలు గోచరించుచున్నవి.

బృహ——ఎండ మిక్కుటముగ నున్నదినమున నేగదా వానకై నిరీక్షించుట.

వసం——సాధారణవర్షముగా దోయి.

బృహ——తెలియఁజెప్పిన దోసమా? కష్టములుగట్టెక్కును.

వసం——వచ్చునది మరుసాయకముగాదు. యమదండము. (చూచి) అదిగో, వానినడకయే చెప్పుచున్నది. హాలాహలుఁడే. ఎంతకండకావరము. ఏమియుం గ్రహింపవీలుగాకున్నది. మంజుభాషిణి వచ్చినపుడును నిటులనే యాందోళనమొందితిమి. వేషము స్నేహభావము సూచించుచున్నను, బొమముడిపాటు తిరస్కారభావము వెలువరించుచున్నది.

బృహ——ఎటులైననేమి. నాకై వచ్చుచున్నాఁడు.

వసం——తెలియఁగలదుగదా. అయ్యో! హాలాహలుఁడు వచ్చినాఁడు.

హేలా—(ప్ర) బృహన్నలా! నిన్నోడార్చుటకై రాలేదు. కాని నీవిట్లనాథుఁడవుగాకుండిన బాగుండునని తలఁచెద. నేను గాజాపురమునుండి వచ్చిన హేలాహలుఁడను దానవుఁడను. నీవు బహుబలుఁడవనియు, నతిమానుషక్రియా నిర్వహణ ప్రతాపశాలివనియు వినినప్పుడెల్ల నిన్నును, నీప్రతాపమును జూడవలెనని మనము విల్లూరుచుండెడిది.

బృహ— చూచుటకన్నఁ జవిచూచుట మేలు.

హేలా—మాటలలోనే భుజాస్ఫాలనము గావించుచుంటివి. ఇంత కాలము కొనిస మొనర్చినను జేతుల తీటతీయు లేదే. ఖర శల్యముతో సైన్యముల నుఱుమాడిననాఁడే నుండినయెడ నీశల్యమేమి యొనర్పఁజాలియుండునో? ఆఁ— నేనయ్యాహవమునఁ బాల్గొనుటయు నీవింతవఱకు జీవించియుండుటయునా! చిరతరానూనవైరానలమంతటితోఁ జల్లారి పాలస్థానము విశ్వాత్రివమై పరిఢవిల్లుచుండును. ఇప్పుడొనర్చుటకు నీవంధుఁడవగుటచే సమయుద్ధమునకుఁ దగవు.

బృహ—బీరము లేల? ఓపినంతయుఁ జేయుము.

హేలా—ఛీ! గ్రుడ్డివానితోడనా యుద్ధము! మఱియు, స్నాతుఁడవైనఁగాని స్పృశింపనర్హుఁడవు గావే.

బృహ—ఓరీ! క్షుద్రమతులగు మీపురాధిపతులు గావించు మన్ననయిది. నానా చమూసమేతులై సంగ్రామరంగమున జయింపనేరక, కపటోపాయధురీణులై, భార్యాభర్తల విడఁదీసి, భార్యకు ధనాశఁగొల్పి, తన్మూలమున భర్తను బంధించిన మేటిమగలుమీరు. ఓరీ తుచ్ఛదానవా! నామాటవినుము. తప్పించుకొని పలాయమానులమగుటకు వీఁలేనిస్థలమేర్పఱుచుకొందుమేని నాయంధత్వమొక లోపముగానేరదు. అప్పుడు మనకు సమయుద్ధము చెల్లును. నీవెట్టియాయుధములు దెచ్చికొనినను సరే. నాకొక్కగుదియ చాలు. ప్రాణత్యాగమగుటకుముందు 'నేనీయుక్కటియ్యమున కేల సాహసించితి నోపరమేశ్వరా' యని పలవరించుట కెడమొసఁగదనులే.

హేలా—ఓరీ బృహన్నలా! శస్త్రాస్త్రాది మహాయోధలాంఛనములఁ దూలనాడుటకు నీవోరెట్లాడెరా? భగవత్ప్రసాదితమగు బలము తలవెండ్రుకలఁ జిక్కియుండెనని చెప్పుటకు సిగ్గులేదురా?

బృహ—తులువా! మీవలె నేను జనగర్హితములగు విద్యల నభ్యసింపనే. లోకైక శరణ్యుండగు భగవంతుఁడే నాకు శరణు. ఈముంగురులువానిపని తీరునందాక మున్నిటులమున విరాజిల్లు. మీగ్రామదేవతనుజేరి, పాదములపైఁబడి, నీయుగ్రమేయుత్వము సరకుసేయని పాతకిని వధించి నీనామము ఖశ్వావి

ఖ్యాతము గావించుటకై తగు వరములొసంగుమని వేఁడి, వరగర్వోన్నతుఁడవై రమ్ము. అప్పుడు మనదైవముల తారతమ్యము వెల్లడియగును.

హాలా—వెంగలీఁడా! నీభగవంతుఁడు నిన్ను విడనాడెనని తెలియవేల? స్వజనవియోగమును, శాత్రవాధీనతయు, షండత్వప్రాప్తియు, కారాగృహఖేదమును, తుచ్ఛదాస్యము, ఖరసహవాసమును గలుగఁజేసిన దైవమును నమ్మెదవేల? వీరోత్తంస భుజాకౌక్షేయ దర్వీకరరాజమునకు నీయపవిత్ర ప్రాణానిలాశనంబయోగ్యముగాదే. క్షుద్రాధమసర్పమున కర్హంభోజనము.

బృహ—ఓరీ మందబుద్ధి! నాయపరాధమున కీవిపత్పరంపరలుచాలవు భగవంతుఁడు సంతతసన్మార్గవర్తి. ఆపద్బాంధవుఁడు. దీనావనదీక్షాపరతంత్రుఁడు. శరణాగతవత్సలుని నమ్మి నిన్నిదే ద్వంద్వయుద్ధమునకుఁ బిలచువాఁడ. ఉభయదేవతాసమర్థత విశదమగును.

హాలా—పరప్రాణాపహరణాద్య సాధారణ పాపభూయిష్ఠుఁడవు. నిన్ను రక్షించునని నమ్ముచుంటివా?

బృహ—మేటివాక్శూరుఁడవు. ఆదోషములెట్లు నిరూపించెదవు?

హేలా—మా బానిసీఁడవై చిక్కి తప్పించుకొనఁబోఁజూచుట ద్రోహబుద్ధి గాదే? ముప్పది సైనికుల వధించుట వధముగాదో. మృతులై పడియున్నవారి సర్వస్వము తస్కరించిన చోరుఁడవు గావో.

బృహ—నా వైవాహికమహోత్సవము మీయూర జరుపునప్పుడు నారివాస్యమును గైకొమ్మని నాభార్యను బాధించుటకై వచ్చిన యా ముప్పదిమందిని వధించుట శత్రుసంహారముగాని పాపకార్యమే? శత్రుధనస్వీకారము పరార్థగ్రహణ మహాపాతక మెట్లు సంఘటించును? మీరు మమ్ముల జయించితిరని గర్వింపకుఁడు. మీకు జయమొసఁగిన ఖడ్గము మాకును జయమొసఁగక పోదు. సాంఘిక నిబంధనాతిక్రమణము గావించితినని దలఁచి యస్మద్దేశస్థులు నన్ను విడనాడిన విడనాడుదురుగాక. అరినిగ్రహైకోత్సాహపూరిత మానసుఁడనై వైరము పాటించి నన్నొక సామాన్యునిఁగాఁ దలంపకుము. ఝంఝానిల సదృశప్రతాపోదయమున దిగ్విజయాభిలాషినై, యస్య రాజన్యపాలనా సంక్షుభిత మాతృదేశోద్ధరణ బిరుదాంకితుఁడనై యొప్పారు నీశ్వరప్రసాద సంజాతుఁడనని సంభావింపుము. నైలింపవాహినీనివహరక్షిత సుధాకలశాపహరణ ప్రవీణుఁడై, కద్రూద్రోహ వాక్యానుగుణ్య కుమార చేష్టావిరచిత మాతృదాస్యాంబుధి ప్రభంజనుఁడగు వైనతేయు నిఁబోలు నన్ను, మేఘాలపదు

ద్విదగ్ధులై, పరప్రభుత్వ కృపాపాత్రునిఁ గావించిన యస్మద్ద్వీపయవాసులు, వారలే యాత్మగౌరవహీనులు. కావుననే నేటివఱకును బరసేవను బేదవడి బడలుచుండిరి. పరమేశ్వర సంకల్పిత స్వరాజ్యస్థాపనా ధురంధరుఁడనగు నేనెట్లు నాపట్టు వీడఁగలుగుదును? భవచ్ఛ్రమావిజృంభణ కేమి? కాంతావాక్యగ్రహాతభగ్న మనోరథుఁడను గాకుండినచో నేటికిఁ గృతార్థుఁడను గాకుందునే? ఓరీ, దానవా! చీకునగుటచే మేటిపోటరితనమునకుఁ జాలకపోయినను, నీపాటి సాహసమునకుఁ జాలుదును. ఇదే ముమ్మారు పిలుచుచుంటిని. ఓపుదువేని రమ్ము. రారమ్ము.

హాలా—ఓరీ, మదాజ్ఞానువర్తీ, అస్మత్పాదసేవాపరాయణ! నీతోడి పోరున కేశూరుఁ డిచ్ఛగించునురా?

బృహ—వాచాలా! కాఱులరచుటకురా వచ్చితివి? చూడ వచ్చినవాఁడవు చూచిపొమ్ము. దగ్గఱకురమ్ము.

హాలా—శ్రవణవిదారణములగు మాటలు వినుచున్నను హస్తయుగ్మము నీప్రాణాపహరణమున కుద్యోగింపకున్న దేలకో?

బృహ—నిన్నాపువారెవరు. చరణములు పాశబద్ధములైనను ముష్టి నీకై యెదురుచూచుచున్నది. ఆలసించెద వేల?

హాలా—ఓరీ, బృహద్బలా! నీమొండితనము మాన్పుటకుపాయమిది కాదు.

బృహ — సంకెలలున్న నేమి? వచ్చి నీపైఁబడకమున్నె బరు గునఁబొమ్ము. పౌరుషపువాసన యెఱుఁగని యామహాకాయము బరువుఁజేటు కొట్టి పడఁగొట్టియో, యుంకించి విసరఁ ద్రోచియో గపాలమోక్షము గావించెదనుజూడు.

హేలా — ఓరీ! కుర్రీడీ! నీకుఁ బశ్చాత్తాపమొదవుకాల మాసన్నమగుచున్నది. కాచుకొనుము. (నిష్క్రమించును.)

వసం — మిత్రమా! వేదన భరాందోళిత మందీకృతగమనుండును, లజ్జావనతశిరస్కుండును, కోపఘూర్ణిత మనోవికారాచ్ఛాదితముఖ వికాసుఁడునునై దనుజకులావతంసుఁడదే పోవుచున్నాఁడు.

బృహ — వీఁడు గాదాదానవసంఘమంతయు నిటఁ బొడసూపినను భీతిల్లువాఁడను గాను.

వసం — వయస్యా! వీఁడా సామంతులకడ కేగి యేమేమి మృషలాడునో.

బృహ — కల్లలైనను విశ్వసనీయములుగ నుండవలయుఁగదా. కయ్యముమాటఁ దలఁపెట్టినచో నీవేల సమ్మతింపవైతివను పూర్వపక్షమునకు నిరుత్తరుఁడు కావలయుగదా. వీఁడు కయ్యమునకియ్యకొనుట కలలోనిమాట. లాభప్రదమగు నా పరిచర్యయే గోఁడురేని యెక్కుడుదండనము విధింపగ, బ

థించెదరో వధించినవారగుదురు. మరణదండన విధించువారు నాడుఁ బరమమిత్రులు. శిరశ్ఛేదమే కర్తవ్యమని విధించుదురేని పాలస్థానమునకు మహాప్రళయము సంభవించెనని తలఁపుము.

వస—మిత్రమా! రాజ్యపాలనమున బలమే రాజనీతిగ గణించి, సాధుహింస నొనర్చుచు, బాధాచరణైకశీలుఁడగు ప్రభురాక్షసుని పడగడంగించుటకు సాధనములు రెండు. దైహికమగుబలము, మానసికమగుశక్తియు. బలసంపద పొదలించో రాజ్యకంటకుని గీటడగించి, చిరతరామేయ సంతాప తప్తమానసులగు సజ్జనుల నుద్ధరింపవచ్చును. యోగిహృద్ధ్యానగమ్యమగుశక్తియు, మనోబలానర్ఘమణీకషోపలము. అయ్యది బాహ్యాభ్యంతర శత్రుసంహారమొనర్చును. బృహద్బలా! నీకా రెండునుగలవు. కావున నిరుపమానుఁడవు. కన్నులు లేనికారణమున క్షమావంతులకుఁ దలమానికమవగుదువుగాని, బలాదాకృష్టవైరివిజయోత్సాహ ధురీణులలో నగ్రస్థాన మలంకరింపఁజాలవు. (లోనికిఁజూచి) అయ్యో! బృహద్బలా! ఇఁక నీతాపమునకు మేరయుండునట్లుఁ దోచదు. ఎవఁడో యొక రాజభటుఁ డధికారచిహ్నితమగు కుడియఁగొని, కార్యాతురత నెఱిఁగించెడు చూపుఁ బ్రసరించుచు నిన్ను సమీపించుచున్నాఁడు. సందేశమ నాయతమై ధారాసమగ్రమై యుండనోపు.

భటుఁడు.—(ప్ర) ఆర్య దేశీయులార! మాబాలిసీఁడగు బృహన్నలుఁ డెక్కడ?

వసం.—తగిలియున్న నిగళయుగము చాటిచెప్పుట లేదో! ఆసీనుఁడైయుండు నాతఁడే బృహన్నలుఁడు.

భటు.—బృహన్నలా! వినుము. గ్రామదేవతామహోత్సవము మహావైభవముతోఁ జరుపనుంటిమి. జనాహ్లాదకరముగ వివిధవినోదములు కల్పితంబులగు. తదాలోకనాయాత మహాజనసమక్షమున నీబాహుబలమును బ్రదర్శింపవలయు. కాలయాపనము సైచువారముగాము. రమ్ము.

బృహ.—మామతవిరుద్ధమగు కార్యమునకు సమ్మతింపను. రాఁజాలను

భటు.—నీప్రత్యుత్తర మంగీకరింపఁదగినది కాదు.

బృహ.—బహుకళాప్రవీణులగు వినోదగాంధర్వులుండ, సంకెలభారముచే నలసి, యాడిగపుఁబకులచే సొలసియున్న నాయొక్క గ్రుడ్డివినోదమునే యభిలషింపనేల? నాబాధ లధికముచేయుటకొరకు నెపముగనో, మద్విపదంబుధి మనోహర విహార ప్రదేశమై తనరారుటకునో యిట్లొనరింపఁజూచుచున్నారు. వచ్చినతోవనే పొమ్ము.

భటు—బృహన్నలా! లెస్సగ యోచింపుము. జాగ్రత.

బృహ—ఎట్టికష్టములు పడుచుండిన బాపనీడనయ్యు నకార్యకరణమునకు సమ్మతించునట్టి నీచుండను కాను పొమ్ము.

భటు—మా ప్రభువులు కాలహరణము సహించెడువారు గారు. ఆలస్యము వలదు. ఇదియేనా నీ నిశ్చితాభిప్రాయము?

బృహ—వేగముగా నరుగక యాలసించెద వేల?

భటు—ఇందుచే నీకేమి కీడువాటిల్లునో యని విచారమొదవుచున్నది.

బృహ—విచారము మీకెటులను దప్పదు.

భటు—సరే. (నిష్క్రమించును.)

వస—మిత్రమా! కార్యాలోచనయందు వేగిరపడరాదు. నేటిదనుక నేదోయొక రీతిని వ్యవహారము నడచినదిగాని యిప్పుడు మించివచ్చునేమోయని తోచుచున్నది. అగ్నికి ఘృతాభిషేచనమట్టుల వారి కోపానలమునకీసందేశవాక్యములు ప్రోత్సాహజనకములగునేమో. భీప్రదమగు మఱియొక సందేశము రానోపు.

బృహ—వసంతా! అవిధేయతను వ్యాప్తమై కేశములతో పునరంకురితమైన బలమును నపవిత్రమగు తుచ్ఛదేవతా బహూ

కరణమున కనుమతించి పాపమార్జించువాఁడనే? ఆర్యవంశసం
జాతుఁడగు వానికింతకంటె హేయమై, యపవిత్రమై, మతవి
రుద్ధమగు పని యింకొకటియుండునే?

వసం—సత్యమే. కాని నీబలమంతయు వారి పరిచర్య
యందే వినియోగింపఁబడుచున్నది.

బృహ—ఊడిగ మొనర్చుట తద్దేవతారాధన పరుఁడనగుట
కానేరదే.

వసం—అగును. మనఃపూర్వకము గానిచో దోషమే లేదు.

బృహ—నిర్బంధమున్నఁగాని యాజ్ఞ మన్నింపఁబడదు. కా
ని నన్ను నిర్బంధించువారెవరు? ఆజ్ఞ యెన్నటికి నిర్బంధముకా
నేరదు. మర్త్యశాసనమునకు వెఱచి వారి యాజ్ఞనే శిరసావ
హించుచు సర్వలోకారాధ్యుఁడగు జగద్రక్షకునిఁ గికురించుదు
నేని తత్కృపామృతవృష్టి నాకలవడునే? మహాత్మార్యాచర
ణార్థ మొకప్పుడపవిత్రస్థలమున కేగినను భగవంతుఁడు క్షమిం
పకపోఁడు.

వసం—ఇది మిక్కిలి విషమసమయము. ఎటులఁ బ్రవ
ర్తించెదవో

బృహ—మిత్రమా! విచారింపఁబని లేదు. నవనవోత్సాహ
ము పొడముచున్నది. నేనీవార్త్తాహరునితో నేగెద. మతశా

త్రుదూహ్యములగు కార్యములొనర్చుటకుఁ గాదుసుమా. మజ్జీవితచారిత్రమునందీదినము సుప్రసిద్ధమై వెలయుఁగాక. మన్మనోవికారమే భావిఫల ప్రబోధకమైనచో సుస్థిర యశోవిస్తారక. మహత్కార్యాచరణంబో, మత్ప్రాణాపహరణంబో కాఁగలదు

వసం—సమయమునకే నిశ్చయించితివి. అతఁడు మరల వచ్చుచున్నాఁడు.

భటు—(ప్ర) బృహన్నలా! ప్రభువులు రెండవ సారి యాజ్ఞాపించుచున్నారు. ఇచ్ఛామాత్రస్వతంత్రుఁడవై, తత్ప్రభు మనోభీష్టముగ నూడిగము చేయవలసిన బాలసేఁడవయ్యు వారి యాజ్ఞ నుల్లంఘించుట దగదు. రయమ్మునరమ్ము. రానొల్లవేని బలిమినిఁ గొంపోఁబడుదువు.

బృహ—అట్లొనర్చుట కెన్నిప్రాణములు బలియొసంగవలయునో. ఓసీభటుఁడా! ఆజ్ఞాబద్ధులగువారికే తదాజ్ఞ యనివార్యము. నిశ్చలవృత్తుల కెట్లగును! అస్మద్ధర్మవిరుద్ధములగు కేళీవినోదములాపాదించుటకు వచ్చుట లేదు.

భటు—మేలు, బృహన్నలా, మేలు. (సంకెలవిప్పుచు) ఇఁక నీవు వారిచిత్తము వడసి దాస్యము కావుకొనెదవుగాక.

బృహ—మిత్రమా, వసంతా! నే పోవుచుంటిని. నీవు నన్ను ననుసరింప నేల? నీవు వచ్చిన వారి కాగ్రహము జనించునేమో.

అరివర్గవిపాటనపాటవుఁడగు శాత్రవుఁడనదగ్గు సమక్షమున నిలుచునపుడు వారెంతగ దురాగ్రహాగ్రహావేశపరులగుదురో తెలియదు. వారుణీవశంవదులై మత్తిల్లియుందురు. భోజనప్రియులగు మతాధికారులు మతవిషయమున్నచో మైమఱచెదరు. ఇఁక జనసంఘపుఁబారవశ్యముగూర్చి ముచ్చటింపనేల? ఎటులకానున్నదో కాలమానదు కాని, యాంగ్యకుల కలశార్ణవీపూర్ణిమాచంద్రుఁడనై, యీశ్వరకృపా సంజాత యశోభ్యాదిత హరిదంతమండలుఁడనై, నిజధర్మాచరణైక ప్రసిద్ధశీలుఁడనై, యనవద్యాత్మగౌరవధనుండనై యయోగ్యాచరణమునకుఁ గడంగను. మిత్రమా, వసంతా! ఇదియే కడసారిమాపైనఁ గాఁబోలును.

వసం—బృహద్బలా! నడువుము. దుర్మత ప్రవృత్తవ్యాదయుల మర్దించి, తన నామసంకీర్తనమెల్ల గృహముల నెలకొల్పఁదలఁచి నీయట్టి బాహుబలసమగ్రుండగు భక్తజనావతంసున కార్యజనసంఘాభివందిత పాదసరోరుహుఁడగు నప్పరమేశ్వరుఁడు దోడగుఁగాక!

ఆజన్మప్రవర్ధమాన వాత్సల్యాతిశయోదాహరణాయమాన ప్రకార ప్రకటీకృత భవజ్జన్మండగు నయ్యాదిమదైవము నీకుఁ దోడగుఁగాక. రిపుక్షయార్థముగా భవదీయ భుజాదండతాండవితాఖండ సత్వకారణుఁడగు నాభక్తజనక్షేమంక

రుఁడు నీకుఁ దోడగుఁగాక. (లోనికిఁజూచి) వృద్ధమానసౌకుఁ డమందగమనమున వచ్చుచుండె ఏలకో. వికసితముఖారవిం దుఁడై గన్పట్టుచున్నాఁడు. తనయునిఁజూచు నుత్సాహమున నో, ఆతనియు దంత మెఱిఁగించెడు కుతూహలముననో?

మాన—(ప్ర) కుట్టి, వసంత! మాబృహద్బలుఁడు సభాభవ నమున కేగినవార్త వింటిని. పట్టణమంతయు మథనకాలమున క్షీరార్ణవముఁబోలె ఘూర్ణిల్లుచున్నది. జనులెల్లరు సభామంది రమున కేగుచుండిరి. నేపోవుటకుమాత్రము మనసొప్పినది కాదు. నాయనా, వసంత! వారెట్టి తగనిపనులు నియమించుటకైనను జాలుదురుగాదా! వసంతా! నీమిత్రునకై నేగావించిన ప్రయ త్నములు ఫలోన్ముఖము లయ్యెనని నీకెఱిఁగించుటకుఁ బరుగున వచ్చితిని.

వసం—తండ్రీ, మానసౌకా! ఎట్టిశుభవార్త చెప్పితివ య్యా. సవిస్తరముగ వచింపుము.

మాన—పురపాలకుల నొకొక్కరిని గృహంబులనో, వీధుల వెంబడినో, తదితరప్రదేశములనో కలిసికొని దీనాలాపములా డుచు, పితృవ్యథాసూచకములగు నశ్రుధారాపాతముల మన సుకరగించి, ధనముఁగొని తృప్తిచెంది తనయునొసఁగుఁడని పరి పరివిధముల వేడితిని. గ్రామదేవతయన్నచోఁ బడి చచ్చువర్గ

మువారు సుంతయేని పట్టువీడరైరి. స్వలాభమునకై దేవునైన నమ్మవెలిపనివారు తమకు లాభముండునో యుండదోయని సందేహించిరి. సహృదయులగువారు విరోధి పెక్కులాపదల నుగ్రహించుటచే ననుగ్రహపాత్రుఁడని యంగీకరించిరి. ఉదారమానసులగు వారెంతయో కొంత ధనమొసఁగినచో విడువవచ్చునని వక్కాణించిరి. (వినుచు) ఆఁ, ఏమాకోలాహలము? అబ్బా, బ్రహ్మాండకర్పరమువిసినట్లున్నదే.

వసం—లోకభయంకరుఁడగు రిపుఁడు గ్రుడ్డిబాలిసీఁడై పొడచూపుటచేతనో, తత్కృతమహాద్భుతకార్యములు పీడించుటచేతనో జనించిన యుద్రేకమై యుండనోపు.

సున—వసంత! వారునా సర్వస్వము గోరినను నీయసిద్ధముగనుంటిని. కన్నకొడుకు కారాగృహమునఁ గష్టములనుభవించునప్పుడు నేసౌధోపరిభాగముల విహరించుటకంటె, దరిద్రితాపీడితుఁడనయ్యు, దనూభవ సహవాససౌఖ్యమే వాంఛనీయముగదే. నాబృహన్నలు వెంటనిడుకొనిగాని యింటికేగువాఁడనుగాను. అతఁడే లేనిచో నాకీసర్వము నేల?

వసం—తండ్రులు తనయులసౌఖ్యమునకై ధనమార్జించెదరు. నీవందులకై వెచ్చించుచుంటివి. జనకులవార్ధక్యమునఁ దనయులు తత్పరిచర్యఁ గావించుట సహజము.

అంధత్వముచే నీకంటెను వార్ధక్యమనుభవించుచున్న వీఁడుకు వృద్ధుఁడవైన నీపరిచర్య నేఁగోరుఁవాఁడు. ఎంతవివరీతము.

మాన—విమతారణ్యదవానలాయిత బలని కేతనములగు కేశపాశములు భుజోపరిభాగముల నలంకరింపఁ బూర్వకృత బృహత్కార్యములఁ బ్రశంసించుచు ముంగలనాసీనుఁడగు మత్కుమార రత్నమును వీక్షించుచు, నంధత్వలోపము కానరానటుల బాసటయగుటకన్న నెక్కుడు మహాభాగ్యమేమి? ఓకుమార! బలవిహీనములగు కేశములు మరల సత్వాఢ్యములై యంగరక్షక భటవర్గములట్లు ప్రకాశవంతములగుటచే దైవమీతని వ్యర్థుఁగవిడనాడక యీతనిచే లోకవిఖ్యాతములగు కొన్ని పనులు చేయింపనున్నాఁడని నాదృఢవిశ్వాసము. ఇలను పగిది భగవత్కటాక్షమున్నచో దృష్టియు రాఁగలదు.

వసం—నీ యూహాలు విపరీతములుగావు. అడియాసలెంతమాత్రముగావు. తండ్రివగుట నీవిట్లభిలషింపఁ జెల్లదే? నేనును నటులనే కోరుచుంటిని.

మాన—కుమార! నీమిత్రవాత్సల్యమే నెఱుఁగనిదా? (విని) అబ్బా ఏమాధ్వని? శివశివా! ఎంతమహారోదనము!

వసం—రోదనమనెదవేమి? మహాప్రళయము. ఎద్దియో మహోపద్రవము సంభవింపనోపు. గాయములు తగిలినటుల, బా

వులు సంభవించినటుల, ఘోరప్రమాదము లుప్పతిల్లినటుల, సర్వము వినాశమొందినటుల వివిధార్తారవములు వినవచ్చుచున్నవి.

మాన—అయ్యయ్యో! ఆకోలాహలమింకను జెలఁగుచున్నదే. హావసంత! నాకుమారుఁడును మరణించు యుండఁడుగదా?

వసం—తండ్రీ! అట్లనెదవేమి? నీతనయుఁడే సంహారించుచుండును. కాదేని బహువిధార్తస్వనములుప్పతిల్లనే?

మాన—వసంత! అనిర్వాచ్యమగు కష్టదశ సంప్రాప్తమైనది. కర్తవ్యమేమి? ఇటనాగుదమా? అటకేఁగుదమా?

వసం—తండ్రీ! మనమటకుఁబోఁదగదు. పెనుసంకటమా పాలస్థానికులకే మూడినది. మనమిటనిర్భయులమై యుండవచ్చును. పునఃప్రాపితనేత్రుఁడైనీతనూభవుఁడు శత్రువిధ్వంసము గావించుచుండుట నిశ్చయము.

మాన—అయ్యో! మనమెక్కడ, అట్టిసుఖవార్త వినుటెక్కడ?

వసం—భగవచ్చేష్టితములలో భావాతీతములగు నవియు నుండునుగదా. ఇదియట్టిది.

మాన—భగవంతుఁ డింతమాత్రము నిర్వహింపఁజేయఁగల డు కాని యట్లొనర్చునా, నమ్మకము చాలదు. గడియతాళుదు మేని కొంతవినఁగలము.

వసం—మంచియైనను జెడ్డయైనను దెలియఁగలదు. చెడ్డ యైనచో వేగముగాఁ దెలియును. (చూచి) ఎవరో పరుగున వచ్చువారు?

వార్తాహారుఁడు—(ప్ర) అయ్యో, ఎటుపోదును? ఎందుఁజొత్తును! ఆభీభత్సమింకను గనులయెదుట నున్నదే. అయ్యో మానసార! ఓ యువసంత! ఉపద్రవమునుండి తప్పించుకొనుట కంధప్రక్రియఁ బరువెట్టినను మీరున్న స్థలమునకే రాఁగలిగితిని. దుఃఖకారణమొదవినచోఁ బరితపింప వలసినవారలయ్యుఁ దత్ప్రదేశమునకు దూరముగనుండురనియే దలఁచితి.

మాన—పతన్మహోపద్రవావసరసంజాతమగు కఠోరవమీ వఱకే వినియుంటిమి. ఉపోద్ఘాతములకేమి? అత్యాతురులము విషయమెఱిఁగింపుము.

వార్తా—మాటసరిగవచ్చుట లేదు—అబ్బా! ఇప్పటికి సుముఖుఁడనైతి వినుఁడు.

మాన—అయ్యో! సారాంశ మెఱిఁగింపఁగదే.

వార్తా—రాజాప్రజాజన సమూహములొక్క మూర్తమునఁ జెల్లినని.

మాన—ఆఁ. విరోధి మధన మౌర్యవంశస్థులకు సంతాపకారి కాదుకద?

వార్తా—పైసంగతి వివరించెద వినుము.

మాన—అప్పుణ్య పురుషుని నామాక్షరములెయ్యవి?

వార్తా—బృహద్బలుఁడు.

మాన—అట్లయిన విచారమేమి? సంతోష సమయమే.

వార్తా—అయ్యా, మానసౌక! ఒక్కసారివచించినచో వ్యాధిస్వాలచిత్తుడవగు వృద్ధుఁడవు నీవెక్కడద్రమగ్గదవోయని భయమగుచున్నది.

మాన—అరే. సగము సగము వినుటకన్న నెక్కుడువేదన లేదు. త్వరగవచింపుము.

వార్తా—దుర్వార్త. చెప్పుటకేమున్నది? బృహద్బలుఁడును సమసె.

మాన—హా దైవమా! నీబృహద్బలుని నే సంహరించితివా! ఇఁక నెవరి విరోచనకై పాటుపడువాఁడను? సర్వబంధులకాలవి

శ్రమగు మృత్యువువలనఁ గాని నీకు బంధవిమోచన గాదయ్యె. వివిధాంకూర ప్రవర్ధన కారణమగు నీలమేఘము ప్రబల ప్రభంజన ప్రభావమున శకలీభూతమగు భంగి, మత్తనయాగమున కథా కర్ణనమునకై యువ్విళ్లూరుచుండిన మానసోత్సాహమంతయుఁ తన్మృత్యువార్తాశ్రవణమున మంటఁగలిసె. అయ్యో! ఈదుఃఖాంతమెప్పుడో? వార్తాహర! బాలకుఁడెట్లుఁజావనయ్యె వీరోచితవిధమున నేగద? సార్థకాఖ్యుడగు మద్బృహద్బలుని నింతగా నాశ్వనేసిన యామహానుభావుఁడెవఁడు?

వార్తా—అతఁడన్యులచేఁబొలియునా?

మాన—మిక్కుటముగ దస్సి ప్రాణముల నావఁజాలకపోయెనేమో, అయ్యో! వధవిధాన మెఱిఁగింపవేమి?

వార్త—తనచేతులారఁ గావించుకొనెను.

మాన—ఆత్మహత్యయే? అయ్యో! అట్టిదుస్థితియేలసంభవించె?

వార్త—సభాభవనస్తంభము లూడఁబెటికినతోడనే పైకట్టడముమీద బడెను. దానిక్రిందనుండుటచేఁ దానును వారితో నిర్గత ప్రాణుడయ్యె.

మాన—హా, దైవమా! నీఖలమే నీకనివార్యమయ్యెఁగా తనయా! నీవెట్టి దారుణోపాయమాలోచించితివి. మిత్రమా! నీవంతయుఁ జూచివచ్చినవాఁడవు ఒకింత వచింపఁగదోయి,

వార్త — అయ్యా, అవధరింపుము. మహోత్సవాలోకన కౌతూహలుఁడనై యరుణోదయమునఁ బురము తెరవనుసరించి పోవఁదొడఁగితి. సహస్రకిరణ ప్రభామండితుఁడగు భానుమంతుఁడు యామినీకాంతానురాగ లిప్తాంతరంగుఁడై పూర్వగిరిశృంగసంగతుఁడగుడు నేనునుదత్పురీద్వారసంగతుఁడనైతి. భేరీఝాంకార బంధురవినాదవిజృంభణము మహోత్సవము నెల్లకడలఁ జాటుచుండె. గాంభీర్యగుణ సంభావనీయ శుంభత్ప్రతాపుఁడగు సంబుధరాజును బాధించిన శుంభినీ సంభవచిత్త శుభంకరు పాదాంభోజ బంభరుఁడగు ప్రభంజనాత్మ సంభవుని ధిక్కరించు దోర్దర్పంబు జూపుటకై బృహద్బలుఁడు రావింపఁబడునని వింటిని. బిరుదుమగని యద్భుతవిధమున కెడఁదఁబదరియుఁ దడబడునడుగులఁ గడమపుడమినడువ నెడలితి. అర్ధేందురేఖాకృతిని కాంతిలు సభాభవనము స్తంభయుగ్మముపై నాగియుండెను. అందుద్యోగానుక్రమణముగ నాసనము లేర్పఱుపఁబడినవి. శేషార్ధవలయము జనసామాన్యమునకుఁ దావలము. సామాన్యజనుఁడనగు నే నయ్యెడనే నిగూఢుఁడనైతి. భానుమంతుని రథ్యములును, మహోత్సవ రథచక్రములును ననురూపముగ సాగుచుండె. సంస్తవనీయప్రభావోదంచిత గ్రామదేవతా శుభకటాక్ష ప్రసరణచే సమర్జిత విజయానంద నిమగ్నులై దేవతాప్రీత్యర్థము మృగవధమాచరించిన యావేశమునఁ బరమోత్సాహపరవశులై, మధురసాస్వాదనాయత్తచిత్త భ్రాంతు

లై బహువిధలీలావినోదములకుఁ గడఁగిరి. రాజకీయభటోచిత వేషమున బృహన్నలుఁడయ్యెడ విడువఁబడె. శంఖకాహళనిస్వనములు సెలఁగుటయు శస్త్రహస్తులగు, భటులిరువంకలఁ దీర్చియుండిరి. దిదృక్షాయత వివిధజనపీఠప్రణాళీ కాంతర్గతుండై బృహన్నలుఁడు దోఁచిన సందర్భసమయము సముచిత కోలాహలము మిన్నుముట్టె. వైరికుల కాంతారదవానలుఁడగు మేటిమగఁడు దిక్కులేని గుడ్డియై మ్రోల నిలువఁగఁజేసిన గ్రామదేవతకర్పించిన కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కారములు రోదసీకుహరమునకు మీఱి నిగిడె. బృహన్నలుఁడును తమాన మమణీమండితుఁడై, ధీరతాతిరస్కృత మందర భూమీధరుఁడై నియమితస్థలమున నిలిచె. నియమితకార్యము లసాధ్యములైనను దుస్సాధ్యములైనను, నవాఙ్మానసగోచర ప్రతాపావధీరిత మార్తాండుఁడగుటచే వాని నొక త్రుటికాలమున నిర్వహించి యనన్యసామాన్య పరాక్రమ గ్రైవేయాభరణ విభూషితుఁడయ్యె. అంత నతిశ్రాంతుఁడగుటఁ దదపనోదనకై స్తంభద్వయ మధ్యస్థునిఁగా నుంచిరి. బాహుయుగ్మము స్తంభయుగ్మముపై సవరించి, పొడవి, శిరమువాల్చి, పరమేశ్వర చింతానిమగ్నుండగునో, కార్యవివేచనా పరతంత్రుఁడగునో కొంతవడి నిశ్చలుఁడై శిరోన్మీలనమాగావించి గంభీరభాషణముల నిట్లు భాషించె—

రాజాపుర ప్రజానివహములారా! భవదభీప్సితముల నెర వేర్చితి. అయ్యవి యాశ్చర్యధుర్యములు, సంతోషభాజనము లునై యుండియుండును. ఇంక మన్మనోభీష్టముగ నసాధార ణప్రజ్ఞ నెరపుచుంటిమి. బీభత్సభయానకరసోత్పాదనము గా వించెదనని యంగముల బిగ్గఁబట్టి యవనతుఁడయ్యె. తోడనే ధరాకంపనసంరంభముంబోని సంరంభమునఁ గంబముజంట నటునిటు నూప, యాకృష్టిక్రియా నిర్వాహణవిజయముఁ జే కొన్న శనిసంకాశభీషణ ఘోషణమున సభాభవనము నేలఁ గూలె. తదంతర సభోపవిష్టులగు పౌరస్థానికోద్యోగ జనౌ ఘంబులు బంధుమిత్ర పుత్ర కళత్రాదివర్గంబులతో నశించిరి. వారలలో నుండియుండుటచే మన బృహన్నలయుఁ దమ్మహాప్రళ యమును దప్పించుకొనలేకపోయె. ఇతరార్థస్థ జనసామాన్య మే మృతశేషము.

మాన — హాకుమార, బృహన్నలా! ప్రాణసంకటపడితివైన, కీర్తిదాయకముగఁ బగను సాధించితివి. చచ్చియో, బ్రదికియో, నీవ్రతము పూర్తిగావించి రిపుమృతకళేబర శయ్యాతలంబున యోగనిద్రఁ జెందుచుంటివే.

వసం — క్షుద్రదేవతారాధనాపరవశులై, మధుపానామో దితులై, మాంసాశనప్రమత్తులైన యయ్యవివేకుల మాయాస ముద్రమగ్నులఁగావించి, పులిమీసలంది యుయ్యెలలూగఁబో

పునటుల మారకుండగు వానితోఁ జెలగాటములాడు నుత్సాహము పుట్టించి వారి నాశనమునకు వారినే కర్తలఁ జేసిన యాలోకైకశరణ్యు నెంత పొగడినను బొగడవలదే? భగవద్భాగవతాగ్రణులగు వారు మందీకృతజ్ఞానవంతులై తమకు శిక్షను దారే విధించుకొనెదరు. అంధుఁడై, భగ్నమనోరథుఁడై, నిరాశాపరుఁడైయున్నను, దివ్యజ్ఞానమహితుఁడగుట నివురుగప్పిన నిప్పువోలె నడగి యడఁగి యొక్కసారి తేజరిల్లెను: సౌజన్యమిటులనే ప్రకాశించును. స్వయముఁడై, పరాజితుఁడై నిష్ప్రయోజనకారివలె, దోఁచినను జటిలుఁగుడు ప్రళయకాలకీలాసంకాశ తేజోవిరాజమానుఁడై, భస్మీకృత లోకపాతకానీకుఁడై ఘనత వహించును.

మాస—శుక్లా, వసంతా! ఇది విచారించుటకు సమయముగాదు. విచారించుటకుఁ గారణములేదు. బృహన్నలుఁడు బృహన్నలోచితవిధంబున వెలుఁగొందె. వీరజనవతంసుఁడు వీరమరణముగాంచె. శత్రుసమవర్తియై, పాలస్థాన కపటనాటకమును దుఃఖాంతముగ ముగించె. ఆర్యభూమిగౌరవము నిలచునట్లుగ లోకదూష్యమగు దాస్యమును దొలఁగించె. ఇది సంతోషసమయము. తండ్రికి, వంశమునకు, సుస్థిరకీర్తివైభవము సంఘటించె.

పరమేశ్వరుఁడు సత్కృపామృతవృష్టి గురియుచు నీసమయమునకింతె సౌఖ్యావహమగునదెయ్యది? దుఃఖాశ్రువులురలనేల? రోదనమెంతమాత్రము దగదు. నికృష్టపుఁజావు ప్రాప్తింపకఁగదా వ్యథాకులచిత్తులమై విలపించుట. బృహన్నలుని వంటి మహనీయుఁడిటుల కృతార్థుఁడగుటకన్నఁ గావలసినదెయ్యది? మనమిక సమరక్షోణికిఁజని రిపుశోణితధారాభిషిక్తమగు తన్మృతకళేబరమును దీసి, నానావిధగంధబంధురతోయములఁ బవిత్రముఁగావింపవలయు. నేనింతలో శక్తికొలఁది పరుగునఁబోయి బంధుమిత్రాద్యార్యజన సందోహముఁ దోడ్కొనివచ్చి, యపరసంస్కారార్థ మస్మద్గృహంబునకుఁ గొంపోవఁ బ్రయత్నములొనర్చెద. అంతఁ బవిత్రస్థలమున భూస్థాపనమొనరించి, ముంజులతో విరములు పొందుపఱచి, సంపాదిత వైరిశిరోవిభూషణములఁ బ్రతాపచిహ్నములుగ నలంకరించి, తత్కథావర్ణనములగు గీతప్రబంధములఁ బాడవలయు. తద్దర్శనాగతజనసందోహముల కయ్యది పిత్రోత్సాహజనకమై పరిఢవిల్లుఁగాక. పండుగదినముల నార్యకన్యకాజనము లీబృహన్నలాశ్రమమును సందర్శించి, కుసుమాదికముఁ బూజించి, భార్యాద్రోహమునఁగాదె యీతఁడిట్టి విపత్తుల కగ్గమయ్యెనని తలఁపోయుదురుగాక.

వసం—విజ్ఞానైకమూర్తియగు భక్తమానసవర్తి యెటుల ప్రవర్తించునోయని శంకయేల? సజ్జనాపన్నిస్తారకుఁడగు భగ-

వంతుఁడు భక్తహృదయానుకూలముగనే వర్తించును. తోడ్ప
డనటులఁ దోఁచియు, సముచితముగ సాయ మొనర్చును.
దీనికి మన బృహన్నలచారిత్ర మే తార్కాణము గాఁజూపురము
నకిఁక నిరంతర దుఃఖముగాక సౌఖ్య మొదవునే? నిజపాదాం
బుజానవతుందిల మనోభృంగులగు నార్యపామీనసంబులకు ము
నోవైకల్యమును మాన్చి శాశ్వతసుఖము లప్పరమేశ్వరుఁ డొ
పాదించువాఁడు. లోకము శాంతినొందుఁగాక!